

Josef Šavek

Diletantská povídka

Městská knihovna v Praze

ůjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

přístupujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

ořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Diletantská povídka

Josef Čapek

Znění tohoto textu vychází z díla [Diletantská povídka](#) tak, jak bylo vydáno v Praze Klubem nakladatelů Kmen v roce 1937. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Josef Čapek: Diletantská povídka), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 19. 1. 2018.

OBSAH

Předmluva.....	7
Diletantská povídka.....	8
Ediční poznámka.....	14
Život a doba spisovatele Josefa Čapka v datech	15
První vydání knih Josefa Čapka.....	17

Předmluva

Na soudobé karikatuře O. Mrkvičky, publikované v roce 1937 u příležitosti 50. narozenin Josefa Čapka, je oslavenec obdařen dvěma tvářemi a dvěma páry rukou, ve kterých drží na straně jedné paletu a štětec a horlivě maluje, na straně druhé pero a papír a soustředěně píše. Kresba vystihuje píli a nasazení, s jakými Josef Čapek tvořil. Na poli výtvarném po sobě zanechal množství maleb, kreseb, ilustrací, knižních obálek a grafik, jevištní výtvarné návrhy atd. Neúnavná byla i jeho činnost ve světě psaného slova – publicistika pro Lidové noviny, práce z teorie výtvarného umění a v neposlední řadě dílo literární, které nyní čtenářům předkládáme.

Připojujeme tak Josefovo dílo k dílu Karlovu, které bylo vybráno ke zpracování do elektronické podoby již v roce 2009 v samých začátcích digitalizace v Městské knihovně v Praze. Tehdy za projekt „Karel Čapek on-line“ získala MKP ocenění v soutěži Knihovna roku v kategorii „významný počín v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb“. Druhé vydání díla Karla Čapka s novým redakčním zpracováním nám umožňuje oba bratry představit společně, tak jak tvořili a v soukromém i veřejném životě k sobě patřili.

Přejeme vám hezké čtení.

Redakce MKP

Diletantská povídka

Je na světě mnoho diletantů, holičů, hostinských a úředníků, malířů samouků, kteří z dlouhé chvíle malují obrázky. Jak dalece se tyto diletantské obrázky liší od obrazů malovaných akademickými malíři, to je snad dosti známo. Opakují rády staré šablony, pro zevrubnost zabíhají až do zbytečných titěrností a vyznačují se nedokonalou perspektivou.

Méně známá je však diletantská literatura, ne, že by se jí dosti nepsal, ale dostává se na veřejnost přece jen řidčeji než ochotnické obrázky a řezby. Noviny, jejichž zábavná část je obesílána příspěvky z nejširších vrstev, otiskují z tohoto různorodého materiálu vše, co vykazuje nějakou úroveň: to jest příspěvky nejlepší, dobré a slabé, pokud vyhovují jakés takés představě literatury. Mezi tím, co nemožno otisknouti, vyskytují se i pokusy diletantské, psané lidmi bez literárních schopností; jsou to věci směšné a bez umu, jichž skutečně nelze čísti. Z veškeré té diletantské literatury, jež se mi kdy dostala do ruky, uschoval jsem si ukázkou jedinou, obzvláště význačnou, která skutečně není nezajímavá. Ukazuje všechny vlastnosti lidového literárního diletantismu velmi výrazně: jistou nevkusnost ve výběru a opisu, velikou naivnost, přímo dětinskost představ, a obzvláštní zevrubnost, která ovšem látku ponořuje do směšnosti. Je to zcela dokumentární příklad, příbuzný obrázkům malířů-diletantů. Cituji doslovně, i s pravopisnými chybami, které zdají se býti živou součástíkou neumělé techniky. Povídka se počíná takto:

„Slečna Týnka byla černovlasá kráska. Měla krásné bílé zuby, nos trochu zploštělý, černé oči. Vlasy měla sčesány a ani jediný nebyl od svých druhů odhylný. Její otec byl jí docela podobný. Jmenoval se Josef Nečaský a měl obchod se střížním zbožím. Nečaský měl za manželku rodilou z K. a s tou měl jen jedinou dceru. On se na ni často zlobil. Paní byla často upejpavá a dcera rozpustilá. Ale měl je obě rád. Pán Nečaský nicméně byl se svým stavem málo spokojen. Jeho myšlenky zalétaly

často do hlučného města Prahy. Jak rád byl, když tam mohl nebo musil zajet. Tu se v Praze zdržel podle své huti. Jednou tam pobyl 14 dní bylo to před 3 lety.“

Nuže, zde hned setkáváme se s tou diletantskou zevrubností, která k výstavbě příběhu nic nepřičiňuje, není nikterak nutná. Je to jako když si lidé z domu dole u domovníkových dveří povídají o partajích; vykládání je jen chabým umem a pomocí několika méně běžných slov trochu literárně sestaveno do vět. Nu, všimněme si dále, jak tato důkladnost i při veškeré naivnosti pravdivě maluje prostředí, ducha a způsob v lůně velmi obyčejné rodiny:

„Jednou přijel z Prahy a vidí, že mu z nedobytné pokladny chybí 400 K. I rozkřikl se na ženu: Kde jsou peníze? – Nevím! – Jakže, nevíš, máš přece klíče! – Vem si raděj dýmku a kuř! – Ty hloupá stará, praštil se židlí, nenaháněj vodu na můj mlýn nebo... Kde jsou peníze!

– Proč tak dlouho nepřijedeš. Já ti je nebudu hlídat. Snad jsme je za tebou poslali do Prahy, odvětila s pláčem. – Nelži! – Tak já nevím, ty starý keťasi! – Zastoupil ji cestu a vykřikl: Kde jsou peníze? – Raději mne zabij, ale já ti neřeknu!“

Nyní přijde větší dávka prostoduchosti, která je pěkným záznamem velmi nesložitě duševnosti autorovy i jeho figur.

„Tato odpověď účinkovala výborně. Domyslí se, že mu peníze mohla vzít jen dcera. Ale proč? Mlsky se zde nedostanou, vždyť on sám prodává cukroví a co víc má ona botek a šatů veliké množství, které ji sám platím. – Přepočítal ještě jednou peníze a shledal, že mu chybí 10 desítek a 5 dvacítek a 3 pětky, dohromady 215 kor. Deficit obnášel celkem 615 kor. Co s těmi penězi jen Týnka dělá? Má jí za to žalovat? Fuj. Nebo raději nařezat? Fuj. Nebo poslat do kláštera? Třikrát fuj. Nemohl si ani představit, jak by vypadala v uniformě klášterní. I udeří na dceru: Kde jsou peníze – Povím ti to, ale napřed si zapal doutník! Já si tě nemohu představit bez doutníku! – Nedělej vtipů, nebo tě udám pro krádež, řekl suše. Zapálila mu doutník a sedla mu na klín. Poslala jsem 700 kor. svému hochovi Škopíčkovi na boty. – Tak ty miluješ chudého Škopíčka. A co dělá Václav? – Nemiluji Václava, miluji Pepíka. – Ale Václav bude

doktorem a Pepík je dělník, kterému nestačí ani vysoký plat. – Toho si láska nevšímá, odpovídá Týnka a přemluví otce.“

Jak vidíme, autor ve své směsi trivialit a laciné literárnosti dobře uhodil rodinný tón. Snad je to popisováno s nevybíravou reálností, místy rovnou ze života, jak je to stupidně výstižné. Pan Nečaský jistě není aristokrat a intelektuál, nýbrž malý válečný zbohatlík. Jest to prostě pitomé prostředí, podané prostředky chudými a naivními, nicméně vystihujícími; i když tyto rozhovory jsou skládány s invencí přímo bizarní, stupidní a zase bláznivou, jeví se v nich rodinné a lidské vztahy v zrcadle velmi ostrém, které zachycuje malého člověka téměř jako v karikatuře.

„Josef Škopíček byl kolář u jisté pražské firmy; bylo mu 20 pryč. Postavy byl obyčejné. Druhy nápadník se jmenoval Václav Lovoska, syn bohatého továrníka a statkáře. Stár byl 22 let. Týnce bylo ještě 17. Byl studentem na universitě právnické v Praze. Byl náruživý sportsman, vznětlivý zlý a rozkazovačný. Škopíček byl dobrým běhounem, byl sečtělý, dobrácký, ale ovšem že si rád potrpěl na legraci. Pan Nečaský udržoval dobrý poměr k panu Lovoskému, který mu posílal laciné věci; ovšem že byl v tom Václav, který si chtěl získati přízně budoucího thana. Co se Škopíčka týká, neměl ho pan Nečaský rád, poněvadž mu Škopíček byl dlužen za boty. Ačkoliv se Týnce více líbil Lovoska než obyčejný a politický Škopíček, dávala přednost jeho rozvaze a vědomosti a starý Nečaský, který se s tím smířil, se těšil, že Škopíček převezme usedlost a on že půjde pěkně do Prahy. Škopíček šel do Paříže, kde pracoval na stavbě činžáku. Když mu bylo 23½ leta a Týnce 20 pocítil touhu po domově a po ženění.“

A nyní přijdou roztomilé námluvy, v nichž vládne omezeně telecí duch, který se dal do těžkopádného poskoku. Škopíček přišel k Nečaským a nejprve vyhledal Týnku: „Tak slečno, dlouho jsme se neviděli. Chcete být mou? – Ach vy jste přece pravý muž! – Smím požádat o vaši ruku? – Ano, řekla chladně. – Nečaský uvítal ho s tajnou radostí, ale řekl: Najděte si holku jinou, já nebudu přece tchánem poctivého nádeníka. – Jste mi to pěkný muž a velký lichvář. – Pane, tu urážku si nechám spravit soudně! – Já taktéž! Nejen pro zrušení slibu vás budu žalovat, ale hlavně

proto, že jste mi nadál poctivých nádeníků! – Vždyť jim skutečně jste. – A vy jste zas nepoctivým keťasem. Tak nemluvte, nebo nedostanete nic. – Ale pan Nečaský se mu v duhu obdivoval a v duhu si přál, aby tento chytrý Škopíček se stal jeho zetěm. Přišla Týnka. – Tak co Týnko, chceš ho nebo nechceš? – Ano, odpovídá Týnka a padla mu kolem krku. – Tak ty chceš nádeníka? – Ano, chci ho plným právem! Jak se můžeš dovolit říci takovou sprostou otázku, tatínku,– líbajíc Škopíčka. – Tak když chceš vezmi si ho, ale ujišťuji tě, že je to veliká hanba pro mě. – Do toho mně nic není! řekla Týnka s důrazem.“

Po těchto pěkných rodinných pohovorech uvádí autor doslovně celé ohlášky. Tak se to dozvěděl Lovoska, který z toho hned byl celý rudý a bez sebe, i umíní si, že ji zavede do lesa a vynutí z ní slib, že bude jeho. Poslal telegram: „Slečno Týnko, žádám Vás, abyste mi přišla na proti na nádraží v 6 hod. večer. Jinak s...! L.“ Kurážná Týnka uhodla hned, že to „s“ znamená „smrt“. Přijala Lovosku „jakoby nic“ a šli do lesa.

„Cestou si vyprávěli anekdoty. To přivedlo Lovosku do veselé nálady, že by málem byl zapomněl, proč přijel. Náhle se ho Týnka optala: Tak co tomu říkáte, že se za měsíc vdávám? – Vy? vykřikl on a zbledl. – Po delším zapřísahání vytáhl z kapsy revolver, který mu však Týnka lstí vyrvala. – Nestyděl byste se za vraždu? Jste přeci právník. – Dejte to zpátky, vy zlodějko veliká! zařval pln vzteku. Jste tisíckrát horší než tisíc loupežníků a za to vás jednou zabiji, ne dnes ale jindy. – Ale Týnka si zanotovala tuto báseň:

Jeť v světě širém mnoho bolů
však srdce musí bít
muž nesmí dbáti žádných klamů
muž pro vše musí žít.
Muž nesmí dbáti žádných klamů
on musí hrdým být.
Muž nesmí znáti srdce citů
vždy musí rozum mít.

Tu báseň zpívala s takovou útěhou, že před ní stál jako zkamenělý. Když dopěla, prosil ji, aby mu zapěla znovu. – Nejen že zazpívám, ale napíši vám ji do notýsku. – Ale slečno, vy jste taková hrozná mužatka, plačíc. – Slyšel jste ostatně z mých úst, že mi nejste sympatický. – Proč vám nejsem sympatický? Vždyť mi říkáte, že jsem hezčí než Pepík. – Ten je pravý muž a vy o 2 roky starší jste pořád jako malé dítě, utrácíte velké peníze, často se perete a mne vyhrožujete smrtí. Toho by Pepík neudělal. – Kdyby měl Pepík tolik peněz jako já! Já musím utrácet, že mám peníze; já chodím do různých zábav, ve kterých se kazím. Poněvadž on nemá, nemůže se kazit a může se bavit podle svých způsobů. – Víte-li, že Pepík také píše články do nedělních feuilletonů¹, aby si přivydělal? – A proto ho milujete, že o něm často čtáte!? – Ano. Jednou jsem četla jeho článek a ten mne tak pobavil, že jsem mu zaň musela poslat 700 kor.“

Za tohoto rozhovoru (který literárně zhýčkanému čtenáři jistě byl požitkem, jestliže snad v očekávání věcí vážnějších se na tuto nehorázně naivní literaturu nerozhorlil a nepraštil listem) se Lovoska dal do pláče, ale Týnka mu utírala oči a „tak mu hlaholila, že ani nepozorovali, že je 10 hodin“.

A nyní spěje příběh již rychle k smírnému konci. Lidé tu hovořili zrovna tak hloupě jako ve skutečnosti, a je to zasaženo do literárního rámce konvenčně beletristických slovíček a obrátů, jako si lidé dávají fotografie nebo barvotisky do nevkusných rámců se sametem a zlatým pískem. Přes všechnu nemožnost a nedokonalost literárních prostředků je tu však mnoho pravdivosti; ta pravdivost dostala se sem snad bezděčně, ale je až nudně jasná, jako obyčejný den. Je to tak pravdivé snad proto, že ty rozhovory vystihují zvláště ostře psychologii velmi všedních a malých lidí, kteří chtějí mluvit a jednati „inteligentně“, to jest pak – trochu naivně strojené, nevýmluvně a s nesprávnými výrazy. – To již konec má cosi upřímnějšího: Týnka tedy si vzala Škopí-

¹ Fejeton, sloupek. Pozn. red.

čka a Lovoský se oženil s krásnou Italkou. Za 5 let přijel Týnku navštívit. Hovořili toto:

„Muž je hodný a mám dvě děti – pravila Týnka. – Já mám také jedno, ale vaše jsou lepší, máte kluky. – Nemohu za to, vždyť holky jsou také dobré. Podívejte se na ně, jak jsou otrhání. – Já a váš muž jsme také nebyli lepší. – Já bych radši chtěla holku. Za ty hochy se stydím. Jsou to takoví křiklouni a Indiáni. – Já bych chtěl takové Indiány. Ovšem není každá jako vy jste byla. – Pane, já nebyla žádnou mužatkou, když jsem vás odzbrojila. Udělal byste mi to také až budu v té situaci. – Prosím vás, toho ode mne nežádejte! řekl energicky a chtěl odejít. – Prosím vás, zůstaňte ještě u mne, přivedu řeč na jinou kolej!

Zůstal u ní dva dny a odnesl si nejlepší dojem.“

Mnohý čtenář je snad nespokojen, že jsem mu předložil kus tak slaboučké literatury, jaká se žádným novinám „k otištění nehodí“. Ano, je to velice nedostatečné a směšné; ale je to, pravím, *pohled do živého*. Lidé si tu jsou doopravdy značně podobní a autor této diletantské povídky se věru nad ty své figurky, nestaví na žádný kothurn². Ani nemůže; je z nich.

² Vysoký dřevěný střevec. Pozn. red.

Ediční poznámka

Jako předloha pro naše vydání posloužila příležitostná publikace *Dile-
tantská povídka* z roku 1937, která vyšla jako XVII. neprodejný sou-
kromý tisk Kmene, klubu nakladatelů v Praze, věnovaný účastníkům
slavnostního večera u příležitosti padesátých narozenin Josefa Čapka.
Text je Čapkův fejeton z roku 1920.

Redakce MKP

Život a doba spisovatele Josefa Čapka v datech

1887

Narozen 28. března v Hronově. Otec MUDr. Antonín Čapek (1855–1929), matka Božena, rozená Novotná (1866–1924). Sourozenci: Helena (1886–1961), provdaná Koželuhová, ovdověla, od roku 1930 provdaná Palivcová; Karel (1890–1938), ženatý od roku 1935 s Olgou Scheinpflugovou.

1892–1903

Do roku 1900 navštěvuje obecnou a měšťanskou školu v Úpici. V roce 1903 absolvuje německou dvouletou odbornou školu tkalcovskou ve Vrchlabí a následně pracuje rok jako dělník v úpické továrně F. M. Oberländera.

1904

Natrvalo se stěhuje do Prahy, kde studuje na Uměleckoprůmyslové škole.

1910

Seznamuje se se svou budoucí ženou Jarmilou Pospíšilovou a na podzim odjíždí do Paříže. Zde navštěvuje Colarossiho akademii. Společně s Karlem Čapkem v Paříži rozepsali první verzi dramatu Loupežník.

1911

Vrací se s bratrem ze společných cest po Evropě a po rozbrojích ve spolku Mánes se stává jedním ze zakladatelů Skupiny výtvarných umělců. Později rediguje jejich Umělecký měsíčník a o rok později i měsíčník Mánes.

1917–1921

Pracuje jako redaktor v Národních listech a do roku 1939 i Lidových novinách.

1918

Patří k zakládajícím členům výtvarně umělecké skupiny Tvrdošijní.

1919

3. května se po devítileté známosti žení s Jarmilou Pospíšilovou.

1939

1. září je zatčen a uvězněn gestapem, 9. září je převezen do koncentračního tábora Dachau a 26. září do Buchenwaldu. Zde od roku 1941 pracuje v malířské a písmomalířské dílně.

1942

26. června je přemístěn do koncentračního tábora v Sachsenhausenu, kde opět pracuje v malířské dílně. Tajně překládá anglickou, španělskou a norskou poezii. V prosinci píše svou první rozsáhlou báseň Za bratrem Karlem.

1945

25. února je převezen do tábora v Bergen-Belsenu. Zde umírá na skvrnitý tyfus. Přesné datum smrti ani skutečné místo posledního odpočinku Josefa Čapka neznáme, jeho symbolický hrob se nachází na Vyšehradském hřbitově v Praze.

Vzhledem k tomu, že se tělesné ostatky Josefa Čapka nikdy nenašly, probíhalo řízení o prohlášení za mrtvého, na jehož konci bylo roku 1948 stanoveno úřední datum úmrtí na 30. dubna 1947.

První vydání knih Josefa Čapka

1911

– Lásky hra osudná (společně s Karlem Čapkem)

1916

– Zářivé hlubiny a jiné prózy (společně s Karlem Čapkem)

1917

– Lelio

1918

– Krakonošova zahrada (společně s Karlem Čapkem)

1920

– Nejskromnější umění

1922

– Ze života hmyzu (společně s Karlem Čapkem)

1923

– Pro delfína

1923

– Země mnoha jmen

1927

– Adam Stvořitel (společně s Karlem Čapkem)

1929

– Povídaní o pejskovi a kočičce, jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech

1930

– Stín kapradiny

1932

– Dobře to dopadlo aneb Tlustý pradědeček, lupiči a detektivové

1935

– Jak se dívat na moderní obrazy

1936

– Kulhavý poutník

1938

– Umění přírodních národů

1946

– Básně z koncentračního tábora (vydáno posmrtně)

1947

– Psáno do mraků (vydáno posmrtně)

1954

– Povídejme si, děti (vydáno posmrtně)

Josef Čapek

Diletantská povídka

Edice Bratři Čapkové
Obálka Alena Kubíková
Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 19. 1. 2018

ISBN 978-80-7587-577-8 (epub)
ISBN 978-80-7587-578-5 (pdf)
ISBN 978-80-7587-579-2 (prc)
ISBN 978-80-7587-580-8 (html)